

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Музичука Олександра Миколайовича на дисертацію Коваля Богдана Вікторовича «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми. Корупція становить значну загрозу для державного управління, економічної стабільності та суспільної довіри. Особливої уваги заслуговує проблема корупції у сфері охорони здоров'я, яка безпосередньо впливає на доступність та якість медичних послуг, ставлячи під загрозу права громадян на здоров'я. Це питання є критично важливим, зокрема в умовах воєнного стану, коли ефективність системи охорони здоров'я набуває стратегічного значення.

Корупція у сфері охорони здоров'я проявляється у вигляді хабарництва, непрозорого розподілу ресурсів, зловживань владою та інших правопорушень, що значно ускладнюють реалізацію громадянами права на медичну допомогу. Згідно з аналітичними звітами Національного агентства з питань запобігання корупції та міжнародних організацій, сфера охорони здоров'я є однією з найбільш корупційно вразливих галузей в Україні, що викликає необхідність її ефективного правового регулювання.

На сьогодні правова база для боротьби з корупцією в Україні представлена низкою нормативно-правових актів, таких як Закон України «Про запобігання корупції» та відповідними положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення. Проте, ефективність застосування цих норм суттєво ускладнюється через недостатню правову визначеність багатьох аспектів адміністративної відповідальності, а також через відсутність чітких механізмів взаємодії між антикорупційними органами та медичними установами.

Надзвичайна актуальність дослідження адміністративної

відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я, обумовлюється також міжнародними зобов'язаннями України, включаючи імплементацію стандартів Конвенції ООН проти корупції. Це дослідження не лише спрямоване на визначення існуючих прогалин у законодавстві, але й пропонує механізми їх усунення, враховуючи міжнародний досвід та сучасні виклики вітчизняної правової системи.

Окрім того, в умовах воєнного стану, коли зростають ризики зловживань та корупційних правопорушень через обмеженість ресурсів, адміністративно-правові механізми протидії корупції потребують суттєвого вдосконалення. У післявоєнний період, з огляду на прогнозоване зростання потреб у медичних послугах, ефективна боротьба з корупцією стане ще більш актуальною.

Таким чином, тема дослідження Ковалю Богдана Вікторовича є важливою не лише для науки адміністративного права, але й для практичної реалізації антикорупційної політики у сфері охорони здоров'я. Дисертаційна робота спрямована на вирішення важливих теоретико-правових та практичних питань, що дозволить забезпечити якісне вдосконалення законодавства, а також підвищити рівень довіри до медичної системи України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони ґрунтуються на усталених та апробованих положеннях адміністративно-правової науки.

Тематика дослідження відповідає вимогам і завданням, визначеним у Плані дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, схваленому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р, Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019, Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, Стратегії людського

розвитку, затвердженій Указом Президента України від 2 червня 2021 р. № 225/2021, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21, Концепції розвитку системи громадського здоров'я, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р.

Отримані автором наукові результати та висновки дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечено використанням комплексу філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, принципів та підходів, що відповідають визначеним меті та завданням наукового пошуку. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі було використано комплекс методів пізнання, зокрема теоретичного пізнання сходження від абстрактного до конкретного, системного аналізу, статистичний та емпіричний методи, метод наукового узагальнення та прогнозування, аксіологічний та гносеологічний, порівняльно-правовий, логічні методи, такі як аналізу й синтезу, а також низку інших методів та засобів.

Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи свідчить їх апробація на п'яти всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та науково-правових читаннях.

Наукова праця Б.В. Ковалю є самостійною і завершеною. Автор безперечно досяг мети, яка полягала в розкритті змісту та особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я, розроблення комплексних практичних рекомендацій щодо розвитку національної адміністративно-правової науки й удосконалення медичного законодавства.

Дисертантом успішно сформульовано перелік завдань, що пов'язані із необхідністю: детермінувати стан та особливості правового регулювання

адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; охарактеризувати сферу охорони здоров'я як об'єкт адміністративно-правового регулювання; визначити поняття, сутність та основні чинники корупції у сфері охорони здоров'я; розкрити правовий статус осіб, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я; проаналізувати стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я; визначити особливості здійснення провадження в окремих категоріях справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я; проаналізувати та узагальнити досвід держав – членів Європейського Союзу щодо запобігання та протидії корупції у сфері охорони здоров'я; обґрунтувати перспективні напрями удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я в Україні, на нормативному та організаційному рівнях.

Зміст дисертації відповідає поставленій меті та відображає логіку дослідження. Викладені в роботі наукові положення, висновки та рекомендації підкріплені результатами аналізу достатньої кількості джерел і наукових матеріалів. Крім врахування думок вітчизняних та закордонних науковців з досліджуваних питань, автор вміло викладає власне бачення важливих правових явищ, причин та умов, що на них впливають. Текст дисертації відповідає змісту, розкриває тему, засвідчує логічність і завершеність дослідження. Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану роботу.

Ознайомлення з науковими положеннями, висновками та пропозиціями Б.В. Коваля дає підстави стверджувати про дотримання наукового стилю викладу матеріалів, коректності формулювань, уваги до деталей та

професіоналізму. Матеріал дисертації викладено грамотно, логічно, послідовно у зрозумілій і доступній формі. Це забезпечило обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Зі змісту дисертаційного дослідження, а також опублікованих дисертантом наукових праць вбачається, що основні наукові положення, висновки і пропозиції сформовані автором самостійно, відображають його особистий внесок щодо удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я, характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих з точки зору наукової новизни слід віднести сформульоване авторське визначення поняття «корупція у сфері охорони здоров'я», а також класифікацію антикорупційного законодавства України шляхом його поділу на п'ять груп відповідно до змісту та предметної спрямованості.

Слід позитивно охарактеризувати авторське тлумачення адміністративно-правового регулювання сфери охорони здоров'я, під яким запропоновано розуміти складний процес, що вимагає постійного вдосконалення через особливості цієї складової суспільного життя.

Заслуговує на увагу визначення особливостей сфери охорони здоров'я, до яких віднесені: 1) висока швидкість змін у законодавстві, що зумовлено як важливістю цієї сфери, так і розвитком медичних технологій у цілому; 2) соціальна значущість, пов'язана із взаємозв'язком життя й здоров'я та забезпеченням зазначених цінностей державою через відповідні органи; 3) комплексний характер відносин у сфері охорони здоров'я, які об'єднують лікувальні, фармацевтичні, фінансові, реабілітаційні та інші групи; 4) багаторівневість, адже регулювання таких відносин здійснюється на міжнародному, загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; 5) стандартизація, яка проявляється у визначенні стандартів надання медичної допомоги, протоколів лікування та фінансування медичних програм.

Обґрунтованою є позиція автора, що корупція у сфері охорони здоров'я є складним і багатоаспектним явищем, що виникає на різних рівнях та негативно впливає на якість медичних послуг, доступність медичної допомоги, рівень громадського здоров'я та реалізацію права на охорону здоров'я загалом.

Вагому, на мій погляд, наукову цінність має розуміння сутності та основних чинників корупції у сфері охорони здоров'я, до яких віднесено: а) незавершеність реформування фінансування системи охорони здоров'я; б) недостатнє бюджетне фінансування; в) невпорядкованість правового регулювання окремих складових сфери охорони здоров'я; г) неузгодженість процедур державних закупівель лікарських засобів та товарів медичного призначення; д) недосконалість адміністративно-правового статусу медичних працівників в Україні; е) неефективність антикорупційних інструментів, зокрема адміністративної відповідальності.

Цілком слушним є визначення наслідків корупції для системи охорони здоров'я України, а саме: а) погіршення якості медичних послуг; б) дискримінація у рівному доступі до медичної допомоги; в) зменшення довіри до національної системи охорони здоров'я; г) зниження обсягів зарубіжних інвестицій; д) дестабілізація фармацевтичного ринку та обігу лікарських засобів в Україні; е) погіршення стану як індивідуального, так і громадського здоров'я.

Слід підтримати висновок автора про недостатнє нормативно-правове закріплення процесуального статусу окремих учасників, що негативно позначається на ефективності інституту адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення загалом.

Дисертант справедливо звернув увагу на відсутність усталеної судової практики у справах про адміністративні корупційні правопорушення загалом, а також відсутність дієвих механізмів для застосування антикорупційного законодавства у сфері охорони здоров'я зокрема.

Ґрунтовним є проведений аналіз досвіду держав – членів ЄС щодо запобігання та протидії корупції у сфері охорони здоров'я. Зокрема, у роботі справедливо наголошено на важливості міжнародного антикорупційного законодавства та діяльності міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції.

Також заслуговує на підтримку точка зору здобувача, що заходи, спрямовані на запобігання та протидію корупції у сфері охорони здоров'я, повинні мати комплексний характер та стосуватися як розвитку інституту адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення, так і вдосконалення самої державної антикорупційної політики.

Загалом наукові положення, що сформульовані в дисертації та в опублікованих працях Б.В. Ковалю, містять елементи наукової новизни та в значній мірі вдосконалюють сучасне наукове пізнання змісту й особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення.

Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій автора засвідчують достатній рівень компетентності здобувача у ключових питаннях обраної теми; обґрунтованість його підходів до визначеної мети, завдань, об'єкта, предмета, структури та методів дослідження.

Висновки та пропозиції, представлені в дисертації, визначаються високим рівнем їх обґрунтованості та системності викладення, що свідчить про високий рівень науково-практичної підготовки здобувача та значні здобутки у самостійному науковому пошуку.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Зміст і структура дисертаційного дослідження відповідає меті та завданням, сформульованим дисертантом у вступі, а також відображають актуальність дослідження та його наукову новизну. Дисертація характеризується логічним змістовним наповненням, структура якого

забезпечує комплексність та системність отриманих науково цінних результатів.

Жодних порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація Б.В. Ковалю містить вагомі результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання, а також забезпечують розв'язання цілого ряду практичних питань. Викладені у ній положення створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень, вдосконалення праворозуміння та правозастосування.

Беззаперечним є і практичне значення дисертації, оскільки висновки і пропозиції проведеного дослідження можуть бути використані у правозастосовній діяльності, зокрема для удосконалення практичної діяльності медичного персоналу та знань про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових статтях і тезах доповідей автора на конференціях та семінарах, що загалом свідчить про достатній рівень апробації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією, опубліковано в десяти наукових публікаціях за темою дослідження: чотирьох статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, одній статті в іноземному науковому періодичному виданні та п'яти доповідях на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та науково-правових читаннях.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження.

Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню, слід вказати на окремі недоліки та дискусійні положення, що містяться в тексті роботи.

1. Попри триваючу майже третій рік повномасштабну збройну агресію, розв'язану Російською Федерацією проти України, у змісті дисертації

відсутній окремий підрозділ, присвячений запобіганню і протидії корупції в умовах дії правового режиму воєнного стану.

2. Розкриваючи наукову новизну, у пункті «удосконалено» автором дещо некоректно побудована лінгвістична конструкція, пов'язана з удосконаленням кола учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони здоров'я (сторінка 23 дисертації). Колом учасників можливо доповнити або уточнити суб'єктний склад учасників такого провадження, натомість «удосконалити коло учасників» видається неможливим.

3. У підрозділі 3.1 дисертації «Досвід окремих держав – членів Європейського союзу із запобігання та протидії корупції в сфері охорони здоров'я» недостатньо аргументованим є підхід здобувача щодо виокремлення тих чи інших держав, систематизації їхнього досвіду та аналізу його спроможності бути впровадженим в Україні. Відповідно, зазначені позиції мають бути уточнені під час публічного захисту.

4. Незважаючи на наявність підрозділу 3.2 «Нормативний та організаційний рівні удосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я в Україні», у самому тексті дисертації було б доцільно конкретизувати запропоновані автором пропозиції до національного законодавства та відобразити їх у авторефераті дисертаційного дослідження.

Однак, незважаючи на наявність дискусійних положень в дисертації, що свідчить про складність та актуальність досліджуваної теми та авторський підхід до розв'язання окреслених науково-практичних проблем, викладені зауваження суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. На підставі викладеного можна зробити такий висновок.

Дисертація «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері охорони здоров'я», подана на здобуття

наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, є завершеною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, у зв'язку з чим відповідає паспорту спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» та вимогам п.п. 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Коваль Богдан Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Олександр МУЗИЧУК